Kasvu ja vaikuttaminen osasto
Patrizio Lainà

5.3.2018

eduskunnan ulkoasiainvaliokunta
UaV@eduskunta.fi

HE 149/2017 vp

Kanadan sekä Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen (CETA) hyväksyminen ja voimaansaattaminen

CETA-sopimus sisältää useita heikkouksia, mutta siinä on myös paljon hyviä puolia. Sopimuksen suurimmat ongelmat on saatu korjattua neuvotteluprosessin aikana. Etenkin välimiesmenettelyn korvaaminen investointituomioistuimella on ollut merkittävä edistysaskel. Kokonaisuudessaan SAK katsoo, että CETA-sopimus on hyväksyttävissä edellyttäen, että tulevissa kauppasopimuksissa CETA-sopimuksen puutteet korjataan.

CETA-sopimuksessa monia hyviä puolia

Sopimuksessa tavoitellaan kaupankäynnin helpottamista ja talouden kasvua, mutta samalla myös korkeatasoista kuluttajansuojaa, avoimuutta, työelämän säännöksiä sekä ympäristöä.

CETA helpottaa kaupankäyntiä ja luo työllisyyttä mm. vähentämällä jonkin verran teollisuustuotteiden tullitariffeja ja avaamalla palvelualan markkinoita. Sopimus avaa julkisten hankintojen markkinoita eurooppalaisille ml. suomalaisille yrityksille myös Kanadan alue- ja paikallistasolla.

Sopimukseen sisältyvä säätely-yhteistyö voi poistaa tuotteiden tuplatarkastuksia, joista aiheutuu tarpeettomia kustannuksia ja vaivaa.

CETA helpottaa esimerkiksi asiantuntijoiden määräaikaista liikkuvuutta sekä tutkintojen tunnustamista.

Sopimuksessa on parannettu sisällöllisesti ongelmallisiksi todettuja investointisuojasopimuksia ainakin joissain kohdin. Etenkin välimiesmenettelyn (investor-state dispute settlement, ISDS) korvaaminen investointituomioistuimella (investment court system, ICS) parantaa avoimuutta. Lisäksi sovitaan yhteistyöstä, jotta saataisiin perustettua monenvälinen kansainvälisen investointisuojatuomioistuin, mikä on kannatettava tie eteenpäin.

CETA-sopimus ei koske julkisia palveluita, eikä vaikuta niiden yksityistämiseen tai palauttamiseen julkisiksi. Lisäksi Suomi on jättänyt asiasta kansallisia varaumia. Asiaa on käsitelty myös sopimuksen liitteenä olevassa ”tulkitsevassa välineessä”.

CETA-sopimuksessa myös heikkouksia

Toisin kuin hallituksen esityksessä todetaan, sopimuksen kestävän kehityksen luku (työelämä- ja ympäristöasiat) ei ole vahva. Se kattaa periaatteellisesti monia eri asioita, mutta on ilman tehokasta toimeenpanoa. Ilman sitä luku on jäänyt lähinnä julistukseksi.

EU:n tuomioistuin totesi 16.5.2017 Singapore-päätöksessään, että kestävä kehitys on erottamaton osa unionin kauppapolitiikkaa. Jotta CETA:n kestävän kehityksen luku saataisiin oikeasti vahvaksi, tulee siihen saada:

a) Toimiva malli esimerkiksi ammatti- ja kansalaisjärjestöjen eräänlaisesta kanneoikeudesta, jos kestävän kehityksen luvun asioita rikotaan.

b) Jos rikkomuksia on jatkuvasti, tulee niiden johtaa kauppaetujen menetykseen (sanktiot).

Lisäksi Singapore-päätöksen seurauksena investoinnit ja pääomanliikkeet tultaneen jatkossa jättämään pois tulevista EU:n kauppasopimuksista. Tämä tulee luultavasti muuttamaan investointisuojasopimusten roolia. Jos monenvälistä investointituomioistuinta ei saada perustettua tai aiempiin investointiriitojen ratkaisuelimiin liittyviä ongelmia ei onnistuta korjaamaan, investointiriitojen ratkaiseminen voi hyvin jatkossa tapahtua myös kansallisissa tuomioistuimissa.

Etenkin demokraattisten oikeusvaltioiden kohdalla investointiriitojen ratkaiseminen kansallisissa tuomioistuimissa voi olla jopa varteenotettavin vaihtoehto, jotta vältytään siirtämästä kotimaista hallinto- ja tuomioistuinratkaisuja koskevaa päätösvaltaa ulkomaiselle elimelle. Tämä myös takaisi ulkomaisten ja kotimaisten sijoittajien tasapuolisen kohtelun. Lisäksi vältetään tarpeetonta byrokratian luomista monelle eri tasolle. Myös muiden maiden kanssa investointiriitojen ratkaiseminen kansallisissa tuomioistuimissa voi tulla kyseeseen, mutta tällöin maariskit heijastuvat suoremmin investointien tuottovaatimuksiin.

Vaikka kauppapolitiikan avoimuutta on viime aikoina yritetty parantaa, niin CETA-sopimusta koskevat neuvottelut eivät ole olleet riittävästi sellaisia. EU:n keskeisin asiakirja CETA-neuvottelumandaatti julkaistiin vasta, kun itse sopimus oli vuosien neuvottelujen jälkeen valmis. Kyseisen neuvotteluvaltuutuksen tulisi olla julkinen jo siinä vaiheessa, kun komissio antaa siitä esityksen neuvostolle ja tästä luonnosesityksestä tulee käydä asianmukaiset lausuntokierrokset.

Valtiontukia koskeviin määräyksiin tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota tehtäessä EU:n kauppasopimuksia. Myös verotukijaiset,

verovälttely, veroparatiisit ja vastaavat toiminnat voidaan tietyin osin rinnastaa vientitukiin, jotka vääristävät markkinoita sekä yritysten ja valtioiden välisiä kilpailuolosuhteita. Ilman nykyisen verovälttelyn olennaista rajoittamista ei ole vapaata kauppaa, vaan vääristynyttä kauppaa.

Vaikka julkisten palvelujen rooli näyttää järjestetyn oikealla tavalla, on kysymys herättänyt jatkuvasti keskustelua niin CETA-neuvotteluiden kuin hyväksymismenettelyiden aikana. Aihepiirin kirjaamista sopimukseen pidetään vaikeaselkoisena.

CETA-sopimus hyväksyttävissä

SAK toivoo, että eduskunta edellyttää hallituksen korjaavan yllämainitut puutteet EU:n tulevissa kauppasopimuksissa. Näiden puutteiden vuoksi CETA:a voi pitää lähinnä välietappina kohti EU:n tavoittelemia nykyaikaisia kauppaneuvotteluita ja -sopimuksia.

Sopimus sisältää kuitenkin monia myönteisiä puolia. CETA:ssa on elementtejä kehittää edelleen unionin kauppapolitiikkaa, investointisuojaa sekä vahvistaa kasvua, työllisyyttä ja yrittäjyyden edellytyksiä. Näin SAK tukee kokonaisarvioinnin pohjalta CETA-sopimuksen hyväksymistä eduskunnassa edellyttäen, että sopimuksen puutteet korjataan tulevissa kauppasopimuksissa.

Patrizio Lainà
ekonomisti
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry